

φωνίες αντιαναλαμβάνουν και ομοιογενείς πιο θεμελιώδεις εξετάσεις στην ίδια τη θεολογία. Το ίδιο ισχύει και για τις νέες εφειβιστότητες που εκδηλώνονταν στη στάση του Ιωνιτισμού του απέναντι στον πολιτικό ατζιφισμό. Ένα από τα ουσιώδη χαρακτηριστικά της Κριτικής Θεολογίας από την έναρξή της ήταν η άγνοια να θεωρηθεί το μαζικό ένω μέλη του ονομάο παρθευόμενον αλφειών. Καθώς η συγκεκριμένη κοινωνική πραγμάτωση τα άλλαξε, το ίδιο έγραφε να κάνουν, κατά τον Χορτζάμιεφ και τους συνεργάτες του οι θεολογικές κατασκευές που είχαν έρθει να την εννοήσουν. Έτσι, με το τέλος του πολέμου και την ήττα του φασισμού, αναδόμησε μια νέα κοινωνική πραγμάτωση, που απαιτούσε μια νέα θεολογική επίληψη. Αυτό ήταν το καθήκον που παρανοήθηκε στη Σχολή της Φρανκφούρτης κατά την τελευταία δεκαετία της στην Αμερική. Είπα λοιπός τις άλλες που έκαναν τα μέλη της στη θεολογική δουδιά τους, μπορούμε να καταλάβουμε καλύτερα τις πηγές των συνεχειών που έμελλε να προβληθούν το ας τους κατοπινός παρθευτές.

Η προεγύπτωση μας θα προχωρήσει ως εξής. Θα αρχίσουμε εφρονώντας τη βίωση αλλοσύνη που επήλθε στην Κριτική Θεολογία, μια νέα έμφραση στη βίωση σχέση με το ανθρωπό και φήσης. Το πρώτο μέγος της παρανοήσεως μας θα επικεντρωθεί στην κριτική που άσκησε η Σχολή της Φρανκφούρτης στη σχέση εκείνη την οποία έβλεπε να διορθώσει κατά το μεγαλύτερο μέγος της δυτικής ιστορίας. Θα ακολουθήσει μια εξέλιξη της ενάλλακτης εκδοχής που πρότεινε, σημετεροδικημένο τον πιο προβλη ματακών της στοιχείων. Στη συνέχεια θα στρεφούμε στις σχέσεις ανάμεσα σ' αυτή την ενάλλακτη εκδοχή και στη συνεχιζόμενη έμφραση του Ιωνιτισμού στην ορθολογική τητα και τη φιλοσοφική σχέση εν γένει. Και τέλος, θα εστιάσουμε στις συνεπαιγωγές που είχε η μεταβολή στη θεολογία για τη στάση του Ιωνιτισμού απέναντι στην πρέλη την υποκειμενωκότητα και τον ουτοπισμό.

Μολονότι η αναδόμηση των νέων στοιχείων στο πλαίσιο της Κριτικής Θεολογίας δεν επήλθε πριν από το τέλος της δεκαετίας του '40, ο Χορτζάμιεφ είχε αναγνωρίσει ήδη την ανάγκη να επανεξεταστούν ομοιογενείς βασικές ιδέες της Σχολής της Φρανκφούρτης στα χρόνια πριν από τον πόλεμο. Ένας από τους λόγους που τον έκαναν πρόθυμο να εγκαταλείψει τη Νέα Υόρκη ήταν ότι δυσανασχετοίθε με τις οργανωτικές του εφινες, οι οποίες εμπόδιζαν την αφομοίωση και την εφινησία του τεύχου του έργου που είχε γίνει από το Ιωνιτισμό από τον αυτό ανέλαβε τη διεύθυνση του. Πριν από το 1938, εξέφρασε την αδημονία του να αρχίσει να εργάζεται πάνω σ' ένα βιβλίο για τη διαλεκτική του διαφροτισμού¹. Η κωλοφοροική διαταραχή που τον ανάγκασε να εγκαταλείψει τη Νέα Υόρκη του έδωσε επίσης τη δυνατότητα να αφήσει κατά μέγος τα δικαιτηκά του καθήκοντα και να βάλει μπροστά την από καιρό αναμενωμένη θεωρητική αναεγείωση. Η σχέση του αναεγινεθηκε ακόμη παρανοήτερο από πριν μ' επέλη του Αντόγνο, που ήταν η αναεγινεθηκε συντροφιά του στην Κάλιφόρνια. Παρότι μία μόνο από τις θεολογικές τους ανακοινώσεις στη δεκαετία του '40, η *Διαλεκτική του διαφροτισμού*, έγραφε τα ονομάτα και τον δύο, οι άλλες δύο, η *Εκπέλη του λόγου* και τα *Minima Moralia*, επηρεάστηκαν έντονα από τη συνεγείωση.

Αντίθετα ωστόσο από το φάλο του, ο Χορτζάμιεφ δεν υπήρξε ποτέ εξαιρετικά

παρθευτικός αναεγείωσης και τότε φανόταν να έχει ακόμη μεγαλύτερη δυναοία. Στις 20 Ιανουαρίου του 1942, έγραψε στον Λάβενταλ ότι «η φιλοσοφική επεξεγείωση-τόλογια, η οποία έχει χάσει τη βίωση της με την κατάεγληση της οφείσεως της κωλοφοφίας, μου φαίνεται τότε αδύνατη». Αν και μπορεί να εννοούσε εδώ τη παρθευτική φιλοσοφία σε διάεωση από την Κριτική Θεολογία, η τελευταία γινόταν κι αυτή όλο και πιο επίληπη. «Ξαναεπώνω την εγγείωση μου», έγραψε στον Λάβενταλ στις 27 Νοημβρίου, «και μου είναι πιο δυναοόλο από κάθε άλλη φορά. Αισθάνομαι ότι το επεγείωμα αυτό υπεγείωνε σχέδον τις δυναμεις μου και, γόφροντας σήμερα στον Ηολόκλη του θήμια ότι ακόμη και ο Χούσεφελ χρεωόστηκε γύρω στα δέκα χρόνια για τις *Λογικές έφινες* του και μάλιστα γύρω στα δεκαετία χρόνια μέχρι να εκδώσει τις *Ιδές* του...» Στις 2 Φεβρουαρίου του επόμενου χρόνου, συνέχισε στο ίδιο πνεύμα, προοθετοντας μια αναεγινεθηκε αποτήπωση του αισθήματος απομόνωσης που τον διαεταπέζε:

Η φιλοσοφία είναι εφάετατα πεγείωκλη και η όλη διαεκαασία καταθαλαπτικά αγρή. Η ιδέα ότι *εγεί*, και πάντα θα έγει, επέγινωση του λόγου υπεαξής μας τουλάχιστον εξίσου καθαρά όσο κι εγώ σημάειω πάντα για μένα κάτι παρθεπώνω από εφείεγινωση: δυναμειωε μέσα μου εφείνω το αισθήμα αλληεγείνης που είναι η ίδια η βίωση αυτού που κάνω – πέρα από τους τρεις ή τέσ-οις μας, υπάεγονν οίγινωα άλλες καθοιές κι άλλα μινικά που νιόθονν παρθεμια με τα δι-κά μας, αλλά δεν μπορούμε να τα δούμε, και ίσως μάλιστα εμπεοιόεονται να εφραστούν.

Η έγνωια του Χορτζάμιεφ για την απομόνωση της σχέσης του ήταν στην παρθεμιακό-τητα διαεαοιολογημένη. Το θεολογικό έργο που δημοσιέινε εν τέλει πρως το τέλος της δεκαετίας του '40 είχε ελάνοστο αντίκρπτο σε οήγκριση μ' εκείνο τον *Μελέτων για την προκατάληψη*. Η *Διαλεκτική του διαφροτισμού*, γραμμένη στα χρόνια του πολέμου, δεν εκδόθηκε παρά το 1947, κι αυτό στα γεμιανικά από έναν ολάνοιό εκδοτικό οίκο². Η *Εκπέλη του λόγου*, που κωλοφόρησε τον ίδιο χρόνο από τις εκδόσεις της Οξφόρδης, μοιλονότι προοιτή στο αγγλόφωνο κοινό έγινε δεκτη με ελάχιστες τυ-μπανογοιούες από την κριτική³ και με ακόμη μικρότερη εμπεοική επιτυγία. Μόνο στη δεκαετία του '60, όταν η *Διαλεκτική* έγινε ένα κλασικό κείμενο στους αντισυμβα-τικούς κύκλους της Γεμιανίας –κωλοφοροοιόθε ευθέως σε μια πειρατική εκδοση μέχρι την επίσημη επανεέδοσή της το 1970– και η *Εκπέλη* μεταφρόόστηκε στα γεμιανικά ως μέγος της *Κριτικής του εργολειακού λόγου*⁴ του Χορτζάμιεφ, απέτησαν τα έργα αυτά το αεγοστέημο που τους άεζε. Τα *Minima Moralia* του Αντόγνο, επίσης αμειτά-φραστα στα αγγλικά, δεν είχαν κανέναν αντίκρπτο στην Αμερική.

Η κριτική μεταέπωση στην οπτική της Σχολής της Φρανκφούρτης, την οποία εξέ-φραζάν αυτά τα έργα, ήταν προοόν της τελευταίας δεκαετίας του Ιωνιτισμού στις Ηνωμένες Πολιτείες, και κλένει έτσι με τον πιο κατάλληλο τρόπο αυτή τη μέελη της αμεικαανικής εμπεοίας του. Μολονότι θα ήταν άδικο να πει κανείς ότι, μετά την επι-οσφρη τους στη Γεμιανία, ο Χορτζάμιεφ και ο Αντόγνο δεν έκαναν άλλο από να επε-ξογείονται τις συνεπαιγωγές απόν τον βιβλίον –κι αυτό θα ήταν ιδιαίτερα παρθε-

πάρασηκό για τον Αντόνο, ο οποίος συνέχισε να γράφει με τον χειροκρητιστικό με-
 τώδη σπλήν του, υπάχει κάποια αδήφια σε μια τέτοια παρουσίαση. Η *Αιδετική του*
Ώρη και ομοιακή κοινή της θτικής κοινωνίας και ορέψης που ό,τι ακολουθήσε δι-
 να ιστορία παρά να έχει χειροκρητιστική παρουσίαση. Αξίση και το μετεγ-
 νεότερο έργο του Μαζουζέ στην Αμεική, το οποίο βρίσκεται έξω από τα όρια αυτής
 της μελέτης, δεν αντιπροσωπεύει πραγματικά το άνοιγμα νέων οριζών, παρότι οι α-
 χροιστές ήταν συχνά διαφορετικές. Όπως έχουμε δει σε τόρες περιπτώσεις, πολλά επι-
 χείσματα που σέπτεξε ο Μαζουζέ στο *Έγος και πολιτικός*, τον *Μονοδιάστατο*
 ή *άλλο*, που δημοσιεύθηκαν στην *Zeitschrift*. Αλλά δε εμφανίστηκαν στα έργα των ο-
 νολογητών του που τότε εξέτιζομε.

Όταν υποκόλλησε «γιέζικη» την κριτική του Χορχζάιμκε και του Αντόνο, η λέξη
 θα πρέπει να εννοηθεί με την ετυμολογική της σημασία: ότι ηγείται στις γιέζες του
 προβλήματος. Και τούτο είναι ιδιαίτερα σημαντικό να κατανοηθεί ενόψει της αυξο-
 νόμητης δυοτιότητας της Σχολής της Φρανκφούρτης απέναντι σε ό,τι προνοήσε για
 θρησία, τόσο λιγότερο ήταν σε θέση το Ινστιτούτο να βρει μια σύνδεση με τη γιέζοστα-
 σική προίη. Οι ατεργνωμένες ελάτιδες που εκγράφονταν στο δοχάριο του Χορχζάι-
 μκε για το «Αυτάξικό κείτος», γραμμένο στα χρόνια του πολέμου, συντομία υποκό-
 ψησαν μετροστά σε μια όλο και βαθύτερη μεταγλωσία ως προς τις πιθανότητες αλλά-
 ψης με αληθινό νόημα. Απορητημένη από τη Σοβιετική Έωση, χωρίς ούτε ομοίση
 πάλιν αυτοδοξία για τις προουτικές της εγγωτισκής τάξης στη Δύση, φούττοντας
 μετροστά στη δύναμη ενσωμάτωσης που επέδειξε η μελέζικη κοινότητα, η Σχολή της
 ορόδοξο μαζέισιου.

Η σαφέστερη έκφραση αυτής της αλλαγής στην οποία προίη το Ινστιτούτο ήταν
 η αντικατάσταση της πώλης των τάξεων, του θεμέλιου εκείνου λίθου ομοιοσηθητε-
 γνρο ήταν τότε η ευγύντητη ονήρηση μετόξο ανθρώτου και φήσης, μια ονήρηση
 που οι απαχές της ανήγονταν σε εποχές πριν από τον καπιτάλισμό και η ονήρηση
 της, ομοιοστακά η ετήσια της, φαινόταν πιθανή και μετά το τέλος του. Σημεία αυτής
 της νέας ήφρασης είχαν εμφανιστεί στη διαμάχη για το γασσιό που εκπολύχθηκε με-
 τξίν των μελών του Ινστιτούτου στη διάρκεια του πολέμου. Για τον Χορχζάιμκε, τον
 Πόλλοκ, τον Αντόνο και τον Λόβενταλ, η κυριαρχία προσεδάφιζε όλο και πιο άμα-
 αντάρατος μέσα ο' ένα ευγύντερο πλαίσιο ως η ονήρηση γινόνταν τότε
 ομοιοχίας που χειροκρητίζε την αστική περίοδο της θτικής ιστορίας. Ο κρετικός κα-
 πιτάλισμός και το ασταχικό κείτος ομήσαν το τέλος, η τουλάχιστον τον γιέζικό με-
 τασχηματισμό, αυτής της εποχής. Η κυριαρχία, άλλωστε, γινόταν τότε πιο άμαση και
 καταδαυτική δίχως τις διαφορετικές που χειροκρητίζαν την αστική κοινωνία.

Ήταν υπό μια έννοια η εκδίχηση της φήσης για την ομοίτητά και την εκμετάλλεση
 που της είχε επηβάλει ο θτικός άνθρωπος έω και τόρες γενιές.

Εκ τον πότερον, μπορεί να δε κανείς προσηνηνιστά αυτού του θέματος σε πολλά ση-
 μεία του πρσίμου έργου του Ινστιτούτου⁵, αν και σε δε υπερέχοντα γόλο. Ο Αντόνο το
 είχε χρησιμοποιήσει στη μελέτη του για τον Κόμινγκου⁶, όπως και σε ομοίοντα κείμενά
 του για τη μοναχική γωμμένα την περίοδο πριν έθελ στο Ινστιτούτο⁷. Αρξεται από
 τους ομοιομοίους της *Dimmerings*⁸ καταφέρονταν ενάντια στη σκληρότητα προς τα ζώα
 και στις ασχημένες βάσεις της ρητικής της εγγωσίας με τότο που προοιωνίζετον τη *Δια-
 Ακτική*. Ο Λόβενταλ είχε αναφερθεί στη γυλάειθηση έννοια της κυριαρχίας πάνω στη
 φήση όταν επέδειξε την στέβη διαμαρτυρία του Κωντ Χαίμων εναντίον της⁹. Κατά
 την εξέταση της μηραιογικής κοινότητας, ο Φρομ είχε εκφράσει ητή τις ανηροχές
 του οχτικά με την κυριαρχία επί των γυναικών στην περιγιογική κοινωνία, την οποία
 θυμάταν η εξέταση της γυναικείας ιδιότητας με την ομοιολογικότητα της φήσης¹⁰.
 Το μοτίβο αυτό εκδηλώθηκε ίσως με τη μεγαλύτερη σαφήνεια στη *Habilitations-
 schrift* <διδαστήρι επί 'υψηλείας> του Χορχζάιμκε, με τίτλο *Οι απαχές της αστικής γυ-
 λιοσφίας της ιστορίας*¹¹. Εδώ πργίεται ο Χορχζάιμκε οχτέτιζε άμεσα την ανση-
 νησική θεώρηση της επιστήμης και της τεχνολογίας με την πολιτική κυριαρχία. Η
 νέα ομιάληση του φυσικού κόσμου ως πεδίου που υπόκειται στη χειροκρητιστική και τον
 έλεγχο του ανθρώπου αντιστοιχούσε σε μια παρόμοια αντήληση του ίδιου του ανθρώ-
 που ως αντικείμενου κυριαρχίας. Ο καθάδοτερος εκφραστής αυτής της άποψης ήταν,
 στα μάλιστα του, ο Μακιαβέλλ, του οποίου η πολιτική εγγωλυσία τέθηκε στην
 υπηρεσία του ανεγχοίμενου αστικού κείτους. Στο υπόβαθο της μακιαβέλλικής πολι-
 τικής, έδειξε ο Χορχζάιμκε, βλοιστόταν ο αντιδιαλεκτικός διαχωρισμός του ανθρώπου
 από τη φήση και η υποστασιοποίηση αυτής της διάκρισης. Στην πραγματικότητά,
 υποστήριζε ενάντια στον Μακιαβέλλ, η «φήση» είναι εξαγτημένη από τον άνθρωπο
 με δύο τότους: ο πολιτισμός την αλλάζει, και η ίδια που έχει ο άνθρωπος γι' αυτήν
 αλλάζει επίσης. Έτσι ιστορία και φήση δεν βλοισκονται σε ασχημιάσιτη αντίθεση.

Δεν είναι ωστόσο εντέλως ταυτώσιμες. Ο Χομς και οι καποτινοί οχρασιτές του
 Διαφοτισμού είχαν ενσωματώσει τον άνθρωπο στη φήση μ' έναν τότο που τον μετέ-
 ρεξε σε αντικείμενο, ίδια όπως είχε αντικειμενοποιηθεί και η φήση μέσα στη νεότερη
 επιστήμη. Στα μάλιστα τους, τόσο ο άνθρωπος όσο και η φήση δεν ήταν τίποτε παρατά-
 νο από μηχανές. Κατά συνέπεια, η παραδοχή ότι η φήση επανωλάφιζε αιωνίως τον
 εαυτό της είχε προβληθεί πάνω στον άνθρωπο, αποδοίτοντας την ιστορική του εκ-
 νότητα για αντήτη, που ήταν τόσο στενά ονηροσσημένη με την υποκειμενικότητά
 του. Παρά τις προοδεντικές προθέσεις της, αυτή η «επιστημονική» θεώρηση του αν-
 θρώπου ονηροσγητόταν την αιώνια επιστήμη του παρόντος.

Δεν συνέβαινε το ίδιο όμως με τη φησιογνομία που είχε διαδέξει ο Χορχζάιμκε για
 να κλείσει την εργασία του πάνω στις πόρες νεοτεργικές γλωσσικές της ιστορίας: τον
 Τζιανματσία Βίο. Η επίθεση του Βίο στην κυροσιανή μεταφυσική και την αυξο-
 μενη άσφαστα τον μεθιμενιστή τον διέκρινε από τους ονήροσόνες του. Το ίδιο και η πα-
 οστήρηση του ότι ο άνθρωπος μπορούσε να γνωρίσει καλύτερα την ιστορία απ' ό,τι τον

φρονικό κόσμο εστιακή ήταν ο δημιουργός της. Ο Βίκο είχε επίσης παρηγορητική λειτουργία της προέλευσης των μύθων που προέβαινε ο Διαφορισμός, καθώς δεν τους θεωρούσε τόσο τεχνολογικά τον κέρχον όσο προβάλλει τον ανθρώπινο ανεργών στη φύση. Μ' αυτή την ετερογενεότητα, είχε προαναγγείλει τη μετεγενεότερη μερική αποδοχή της Διηγήσεως της ιδεολογίας. Έτσι, παρά την κλασική θεωρία του για την έννοια και την έννοια των πολιτισμών, που ήταν παρόμοια μ' εκείνη του Μαρξβέβελ, ήταν ο μόνος που είχε ξηγήσει. Ο Βίκο είχε καταλάβει ότι πρόβλεψε και κριτική για την κατανόηση της ιστορίας της φύσης. Αν και διερωτάτε τον άνθρωπο από τη φύση, το έκανε μ' έναν τρόπο που υπήρξε φανερό να θέσει το ένα υπεράνω του άλλου. Επιμένοντας στην υποκειμενικότητα του ανθρώπου, διαφώνησε τη δυναμικότητα μιας υποκειμενικότητας της φύσης.

Στα εγόμενα γράμμά του ο Χορξχάιμπερ ασχολήθηκε ελάχιστα με τον Βίκο, αλλά συνέχισε να σημειωθείται την κριτική του υπάλου θεολογικού στο Διαφορισμό. Στη δοκίμιά του στην *Zeitschrift* συχνά καταγεγραμμένοι ενάντια στην κληρονομιά του κινήματος διηγήσεως στη φυσική σχέση. Η έμφαση της Κριτικής Θεολογίας στη μη τυποποιημένη τονος διαφοροποίησης, υποστήριξε η Σχολή της Φραγκφούρτης, ήταν συνδεδεμένος με τη αντίθεση της ανερχόμενης καλλιτεχνικής τάξης προηγμένων. «Από την εποχή του Νιτσε νιατορτα σε μία ενιαία προοπτική να τείνει η ίδια ως επιστήμη στην υπηρεσία των μεθόδων μέσων παραγωγής, προοπτική από την οποία εξαγωγήται μόνο ο Χένριχ δισης μετρούμενοι στοχαστές του είδους του»¹². Πριν από τον πόλεμο, αυτός ο τόνος ανερχόμενης βίωσης και επικοινωνιακού χαρακτήριζε συχνά το έργο της Σχολής της Φραγκφούρτης. Αλλά ακόμη και τότε, η σχέση ποτέ δεν αποσπασμένη εντάξει¹³. Αυτό ήταν πολύ δύσκολο να γίνει εστιακή, σε διαφορετικές στιγμές, αλλά σε ορισμένες στιγμές όπως ο Χορξχάιμπερ και ιδεολογίες όπως ο Κοντ έμφαση ζώνταν όλοι να υπηρετούν με τον έναν ή τον άλλο τρόπο το καπιταλιστικό σύστημα. Στη μέση πλάτων της δεκαετίας του '40, η παραδοσιακή μελετητική θεωρία της ιδεολογίας ήταν ακόμη πιο δυοδιάκριτη στις εργασίες του Νουττόντου. Όπως έχουμε ήδη σημειώσει, το κεντρικό για τον αντισημιτισμό στη *Διαλεκτική* ερευνητής τις προκαπιταλιστικές, αργά της του γίγες μ' έναν τρόπο που ο Μαξβέβελ είχε αποδοχή. Μάλιστα, η έννοια του Διαφορισμού υπέστη έναν βίωτικό μετασχηματισμό στη δεκαετία του '40. ΑΥΤΟ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΟΥΝΑΚΟΛΟΝΘΟ ΤΗΣ ΑΝΕΡΧΟΜΕΝΗΣ ΑΣΤΙΚΗΣ ΤΑΞΗΣ, ΔΙΕΥΡΥΝΗΘΗΚΕ ΟΤΙΣ ΝΑ ΟΙ ΜΕΤΑΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟ ΟΥΝΑΚΟΛΟΝΘΟ ΤΗΣ ΑΝΕΡΧΟΜΕΝΗΣ ΑΣΤΙΚΗΣ ΤΑΞΗΣ¹⁴. «Ο διαφορισμός εδώ είναι του τόποις με την αστική σχέση, η μάλλον με τη σχέση εν γένει, αφού δεν υπάρχει άλλη ούτ

¹² Παρκαλοφώνοντας όσο είναι δυνατό αυτή την αντιδικτολογία, γράφουμε τον όρο με Δ μικρά

και με πείδη όταν πρόκειται για το ελεύθερο διαχρονικό φαινόμενο του διαφορισμού του δεκάτου όγδοου αιώνα, και με πείδη όταν πρόκειται για το ελεύθερο διαχρονικό φαινόμενο του διαφορισμού στον δυτικό πολιτισμό (δικαιολογία την οποία οι ίδιοι οι συγγραφείς αυτού του μετασχηματισμού της έννοιας στη *Διαλεκτική του διαφορισμού* δεν είχαν να κινήσουν αφού στα γράμμά του ονομαστικά έβγαζον τον όρο με κεφαλαίο). (Σ.Τ.Η.)

φη, απορητά μιλώντας, παρά μόνο στις πόλεις», έγραψε ο Χορξχάιμπερ στον Λόβενσταϊν το 1942¹⁴. Στην *Εκκλήση του Λόγου* έγραψε στο σημείο να πει ότι «οι κατοφθαλμοί αυτής της νοσηρότητας του ανθρώπου ως κύβηλου των πάντων [που είναι η ουσία της αντιλήψης του διαφορισμού] φτάνουν ως τα πρώτα κεφάλαια της Ένωσης»¹⁵.

Έτσι, μολονότι ο Χορξχάιμπερ και ο Αντόλφ Χορμιομοιοποίησαν ακόμη μια γλώσσα που θηλάζε το μαρξιστικό—όσοι όπως «η ααχί της αντιλήψεως»¹⁶ έπαιξαν κεντρικό ρόλο στην ανάσωση τους—δεν ζήτησαν μια απαντητική για τα πολιτιστικά ζητήματα στην υπόλη βάση της κοινωνίας. Στην προσημιτιστική, ο τόνος που ανέδωσαν την ααχί της αντιλήψεως ως κλειδί για την κατανόηση της δυτικής κοινωνίας θύμισε την προσέγγιση του Νίτσε στη *Γενεαλογία της ηθικής*¹⁷ έξιόν όσο εκείνη του Μαξβέβελ στο *Κεφάλαιο*.

Επιπλέον, η Σχολή της Φραγκφούρτης, όχι μόνο άφησε πίσω της τα υπολείμματα μιας ορθόδοξης μαρξιστικής θεωρίας της ιδεολογίας, αλλά και τοποθετούσε υπόδηση του Μαξβέβελ στην παρόδοση του Διαφορισμού¹⁸. Η υπερβολική έμφαση που έδωσε ο Μαξβέβελ στον κεντρικό ρόλο της εργασίας ως τούτου αυτοπροσφύσεως του ανθρώπου, την οποία ο Χορξχάιμπερ είχε αμφισβητήσει ήδη στην *Dämmerung*, ήταν ο κύριος λόγος αυτής της τοποθέτησης. Σύμφωνη με την ανσφαγή του ανθρώπου σε animal laborans <εργαζόμενο ζώο>¹⁹ ήταν, όπως υποστήριξε, η προσημιτιστική της φύσης ως πηδίου εμπειρίας στη διάθεση του ανθρώπου. Αν η σχέση του Μαξβέβελ εμπειρίας—των, ολόκληρος ο κόσμος θα μεταβιβάλλονταν σ' ένα «γεννητικό εργοστάσιο»²⁰. Στην προσημιτιστική, οι κατασκευαστικοί τεχνολογικοί εργαζόμενοι που υλοποίησαν οι αυτοπροκαλούμενοι οπαδοί του στον εικοστό αιώνα δεν μπορούσαν να διαχωριστούν εντελώς από την εγγενή λογική του ίδιου του έργου του Μαξβέβελ.

Ο Μαξβέβελ δεν ήταν κατά κανένα τρόπο ο κύριος στόχος της *Διαλεκτικής*. Ο Χορξχάιμπερ και ο Αντόλφ ήταν πολύ πιο φιλόδοξοι. Ολόκληρη η παρόδοση του διαφορισμού, αυτή η διαδικασία του υποτιθέμενα απελευθερωτικού απογευμασιμού που ο Μαξβέβελ είχε αποκαλέσει die Entzweiung der Welt (η απομάκρυνση του κόσμου), ήταν ο κληρονόμος τους στόχος. Εδώ αποκουθούνταν το νήμα του Λούκατς στο *Ιστορία και ταξική συνείδηση*, όπου η ιδέα του Βέιμπερ για τον εξορθολογισμό είχε προοράσει οξεία την κριτική αλληλεξίση στη σύνθεσή της με την έννοια της προσημιτιστικής²¹. Προηγούμενα κριτικά ήταν πάντα ένας προσημιτισμός ανεργότητας του Βέιμπερ. Στο «Λόγος και η ο Χορξχάιμπερ ήταν πάντα ένας προσημιτισμός ανεργότητας του Βέιμπερ. Στο «Λόγος και αυτοσημιτισμός» υποθέτουμε για τους δικούς του σκοπούς τη βίωτική ανάσωση του Βέιμπερ στο *Η προσημιτιστική ηθική και το πνεύμα του καπιταλισμού*. «Ο προσημιτισμός», έγραψε, «υπήρξε η ισχυρότερη δύναμη κατά την εξέλιξη της ψυχής, ορθολογικής στοιχειότητας... Στη θέση της εργασίας για τη σωτηρία εμφανίστηκε η εργασία για την εργασία, το κέρδος για το κέρδος· ολόκληρος ο κόσμος μεταστράφηκε σε γαλό υαλό... Από τον Αρονόλφοντ ως τον Χένου Φορν, δεν υπήρχε άλλος δόμος από εκείνον της θρησκευτικής ισοστάθμισης»²². Ο θεολογικός ανθρωπολογικός του Κλάβινου, διατηνόνταν, προβάλλει την «παρουσία του τεχνολογικού Λόγου»²³.

Επομένως, ενώ ο Βέιμπερ αντιμετώπιζε αυτή τη διαδικασία με στωική καυστικότητα, η Σχολή της Φραγκφούρτης διατηρούσε ακόμη την ελπίδα για μια σχέση στο συνήθως

της ιστορίας. Αυτό ήταν πιο φανερό τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του '40, γι' αυτή μια φορά το «Ανταρτικό κόμμα» σηματοδοτεί την κορύφωση – αλλά δεν είναι η ενδιάμεση και μετά τον πόλεμο. Το ως η χύμα πηγή αυτής της οργανωμένης αντιθέσεως να ήταν ένα κατάλοιπο πίστης στην απώτερη εγκυρότητα της Vernunft, το οποίο οι φιλίες στην Κριτική Θεολογία. Η Vernunft, όπως σημειώθηκε νοδότης, σημειώ η σφύση. Παρά τη δυσπιστία τους απέναντι στις θεολογίες της ατότητας, τονισμός Χορηχάμεγ και οι συνεγείρες του τόνιζαν τη σημασία του «αντικειμενικού λόγου» ως αντίδοτου στη μονόπλευρη άνοδο του εγωλαϊστικού πνεύματος «υποκειμενικού λόγου». Οι δύο έννοιες του λόγου», έγραφε ο Χορηχάμεγ²⁴, «δεν αντιμετωπίζονται άμεσα οι ίδιες και ανεξάρτητους δομούς του πνεύματος, μοιολογεί η αντίθεση τους. Εργασματοματικά την μία εναντίον της άλλης, αλλά να υποβάλλει μια ομοιότητα κριτική ενάντι στο μέτρο του δυνατού, να προετοιμάζει στο πνευματικό πεδίο τη σημασία του πεδίο στην πραγματικότητα».

Αυτή ήταν μια ελπίδα που ο Βέμπτεν, με τον νεοκαντιανό οκτιστικό του να τον δεικνύει το ασυμφιλίωτο πρακτικό και θεωρητικό λόγο, δεν μπορούσε να έχει Μολονότι αναγνώριζε την αντικατάσταση αυτού που αποκαλούν «ουσιαστικό» να γο από το τυπικό του αντιτοίχο, δεν μπορούσε να προβλέπει στη δυνατότητα του κατ'εξοχή του. Ο «εξορθολογισμός» του νεωτερικού κόσμου νοούνταν αποδέχονται κά με μια μη ουσιαστική έννοια. Αντίθετα από μεγάλους πιο ρομαντικούς συγγραφούς του, ο Βέμπτεν δεν ήλπιζε να γινεί πάλι το ρολόι, αλλά ήταν σαφές ότι προσέτιζε με ελάχιστο ενθουσιασμό την ατομότητα του κόσμου.

Όχι βέβαια η Σχολή της Φρανκφούρτης ήλπιζε σε κάτι τέτοιο. Μάλιστα, το μέλλον της ήταν να καταδείξει τόσο ελάχιστο «ορθολογικός» είχε γίνει όντως ο κόσμος. Ο Λόγος, όπως έδειχνε ο τίτλος του βιβλίου του Χορηχάμεγ, βρισκόταν σε φάση αποξένωσης. Στην πραγματικότητα, ο διαφωτισμός, παρά τους ισχυρισμούς του ότι έχει έρθει πίσω, είναι θύμα ενός νέου μύθου. Αυτό ήταν ένα από τα μείζονα θέματα της *Antiquität*, και ο Αντόλφο, βρισκόταν μια εκκοσμιωμένη εκδοχή της θρησκευτικής απειροφής του ο Θεός ελάνει τον κόσμο. Κατά συνέπεια, το ανθρώπινο υποκείμενο αντιμετωπίζει το φυσικό αντικείμενο ως έναν υποδεέστερο, εξωτερικό άλλο. Τουλάχιστον ο προυνόγος γνωσιολογία, παρά την ελλείψη αυτοσυνείδησης που τον χαρακτήριζε, είχε εκφράσει μια επίδοξη της αλληλοδεδεικνυμένων των δύο σφαιρών. Αυτό χάθηκε εντάως στη σχέση του διαφωτισμού, που έβρισκε τον κόσμο να ανιχνεύεται από άφηρες, αντιλλοξίμως μονάδες.

«Ο αντιπολιτισμός επιλύχωνε τα αντικείμενα, ο βιομηχανισμός αντικαθιστούσε τις ψυχές».²⁵ Η εννοιακή σχέση, τουλάχιστον κατά την εργατική αντίληψη, έχει διατηρήσει την προυνόγηση ενισχυμένη στις διαμεσολαβήσεις μεταξύ υποκειμένου και αντικείμενου. Η γενεολογική λέξη *Begriff* (έννοια) συνδέεται με το φέμα *streifen* (σκάει, αναλλοίβηνου). Έτσι οι *Begriffe* είναι έννοιες που αναλλοίβηνου πάλης στο περιγμένο τους, τόσο το

πρακτικό όσο και τα θεωρικά στοιχεία του. Μάλιστα, μια από τις κύριες διακρίσεις μεταφυσικό τον και ζώνον είναι η εκανότητα των λογόντων να ορέγονται εννοιακά, και τα τελευταία δεν μπορούν να πίνε πέρα από την άμεση αισθητηριακή αντίληψη. Η άμεση της αυτοτήτας που έχει ο άνθρωπος, της ταυτότητας μέσα στο χρόνο, είναι φύση της εννοιακής του δυναμής, η οποία εγκολπώνεται το δυναμικό όσο και το δυναμικό της εννοιακής του δυναμής, η οποία εγκολπώνεται το δυναμικό όσο και το δυναμικό. Η χύμα επιστημολογική τάση του διαφωτισμού είναι ωστόσο η υποκατάσταση των εννοιών από ρήτους, οι οποίοι δεν κατορθώνουν να πίνε πέρα από τη μη διαφωτιστική κριτικότητα. «Μπροστά στο διαφωτισμό», έγραψαν ο Χορηχάμεγ και ο Αντόλφο, «οι έννοιες είναι όπως οι μικροεποδημίες μπροστά στα βιομηχανικά τζάστ: ούτι οι έννοιες οι δε μπορούν να αισθάνονται ασφαλείς».²⁶ Άλλωστε η υστερική έμφαση που διαφωτισμού στον λογικό φορηλαισμό και η παραδοχή του πως όλη η αλήθεια που ήλπιζε τείνει προς την κατάρτη των μαθηματικών σημειώνεται ότι η στατική επανένληξη του μαθητικού χρόνου είχε διατηρηθεί, μεταιώνοντας τη δυναμική δυνατότητα της ιστορικής εξέλιξης.

Θιανέρεα ολέθιος ήταν βέβαια ο τζότος με τον οποίο η κυριαρχία πάνω στη φύση, όπως την προσηύθει ο διαφωτισμός, υπονοήμενη την ανθρώπινη αλληλεπίδραση. Αντίστοχος αυτό το επιχείρημα, ο Χορηχάμεγ και ο Αντόλφο συνεχίζουν εκείνη τη γάμη σχέση που είχε εκφραστεί στο άρθρο του Μαρκονίε.²⁷ Ο ολοκληρωτισμός φιλέλευθευσμού στην ολοκληρωτική αντίληψη του κόπτονς.²⁷ Ο ολοκληρωτισμός δεν είναι τόσο η αποκήρυξη του φιλέλευθευσμού και των αξιών του διαφωτισμού όσο η ανάκτηση της εγγενούς δυναμικής τους. Η αλήθεια της ανταλλαγής που βρισκείται στη βάση της αντίληψης του διαφωτισμού για τη φύση ως συνολο ανταλλάξιμο στο-όσον συμβαδίζει με την αυξανόμενη απομορφώση του σύγχρονου ανθρώπου, διαδουλιών που κορυφώνεται στην καταπιεστική ιδότητα του ολοκληρωτισμού. Η εργατικότητα της χειραγώγησης της φύσης από τον άνθρωπο οδηγεί αναπόφευκτα σε μια αντίλογη σχέση μεταξύ των ανθρώπων. Το αγεφύροστο χάσμα μεταξύ υποκειμένου και αντικείμενου στην κοσμοθεώρηση του διαφωτισμού ανταποκρίνεται στη σχετική θέση διακονών και διοικούμενων στα νεωτερικά αυταρχικά καάτη. Η αντικειμενολογία του κούλου έχει επιφέρει ένα παρόμοιο αποτέλεσμα στις ανθρώπινες σχέσεις. Όπως σημειώνει ο Μαξί, μοιολογεί το έβρισκε περιουσιωμένα ως αποτέλεσμα του καπιταλισμού, το νεαρό παρελθόν έχει γράσει να κυριαρχεί στο ζωντανό παρόν.

Όλες αυτές οι αλλαγές αντανακλαστικά γίνονται στην πιο βασική πολιτισμική δημιουργία, τη γλώσσα. Όπως σημειώθηκε νοδότερα, ο Βάλτεν Μπένγκμαν είχε πάντα ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τις θεολογικές διαστάσεις του λόγου.²⁸ Στις γίγες της θεολογίας του για τη γλώσσα βρισκόταν η πεποίθηση ότι ο κόσμος είχε δημιουργηθεί από το Λόγο του Θεού. Για τον Μπένγκμαν, «Έν αγνή ην ο λόγος» σημειώνεται ότι η θεία πράξη της δημιουργίας ονομάζεται εν μέγεθ στην ατόδοση ονομάτων. Αντά τα ονόματα βέβαια εξέφραζαν τώρια τα αντικείμενά τους, εμποδο ο άνθρωπος, δημιουργημένος όπως ήταν κατ' εικόνα του Θεού, είχε επίσης το μοναδικό χάρισμα να ονομάζει τα πράγματα. Μόνο που τα ονόματα του δεν ήταν ίδια με' εκείνα του Θεού. Το αποτέλεσμα ήταν να προκληθεί ένα χά-

ορία μετάξιν ονομάτων και παράγωγοις και να απολασθεί η απόλυτη επιμέλεια του θεού λόγου. Για τον Μπένγκιμαν, η τυπική λογική είναι το μέγιστο που χωρίζει τη γλώσσα του Παρθαίσιου από το ανθρώπινο αντιστοίχό της. Ο άνθρωπος τείνει να υπερβαίνει πάλι τα πρόγματα με ονομασίες που αποτελούν αφαιρέσεις και γενικεύσεις. Είναι στην ουσία «το καθήκον του μεταφραστή... να ελευθερώσει μέσα στη διακή του γλώσσα εκείνη την καθυγι γλώσσα που βδίζεταται κάτω από την επιρροία της άλλης, να λάβει θώοει τη γλώσσα που είναι φυλάσσιμένη μέσα στο έργο αναδημιουργώντας ελεύθερα αυτό το έργο»²⁹. Παρόμοια, η λειτουργία του κριτικού της κοιλότητας είναι να αναστή τη χαμένη διάσταση του λόγου του Θεού αποκαθινοκοιτώντας εποιητικά τις διηρηγες υποδεέστερες παραγγίσεις του ανθρώπου.

Η ανάκτηση μιας καθαρής γλώσσας από τον Μπένγκιμαν είχε τις ρίζες της, όπως σημειώσαμε πιο πριν, στην εμπάτισση του στον Ιουδαϊκό μυστακιόμ. Αντανακόωντος ίσιος επίσης την επιδροση της γαλλικής συμβολιστικής ποιητής, την οποία γνωρίζει καλά. Στο δοκίμιό του για τη μετάφραση, παραθέτει τα ακόλουθα λόγια του Μολάν με: «η πολυαυτότητα των ιδιωμάτων πάνω στη γη δεν αφήνει κανέναν να ξεστομίσει τις λέξεις του άλλως, μ' ένα μοναδικό χτύπημα, θα έβρισκαν στην ίδια την βλαστή τά της την αλήθεια»³⁰. Τέλος, όπως έχουν υποστηρίξει ορισμένοι σχολιαστές³¹, ένα υπόγειο κατάλοιπο σουββικού ενσβισμού στη γερμανική ιδεολογική παράδοση μπορεί να είχε κάποια επιδροση στις γλωσσολογικές του θεωδίες. Οποιες κι αν ήταν οι πηγές, έχει σημασία να καταλάβουμε ότι ο Μπένγκιμαν ήητούσε να βγει το θείο κείμενο πολύ περιωσώτερο στις λέξεις παρά στη δομή των προτάσεων, πράγμα που όηοια λα επιτρέπεται να τον χειρατηρήσει κανείς «δομιστή πριν την ώρα του» («*strictement avant la lettre*»)³², όπως ενίοτε επιγεωρήθηκε.

Ο Αντόγνο και ο Χορχιμάμερ, αν και απέφραναν τα ενωνειόηρα θεολογικά ερωήματα της θεωδίας της γλώσσας που ανέπτυξε ο Μπένγκιμαν, αποδέχονταν την ίδια ότι η «καθαρή» γλώσσα έχει διαφραθεί³³. «Η φιλοσοφία», έγραφε ο Χορχιμάμερ στην *Εκλεψη του λόγου*, «είναι η συνειδητή προστάθεια να συντηράνουμε όλη τη γνώση και την επίγνωση μας σ' ένα γλώσσικό οικοδόμημα μέσα στο οποίο τα πρόγματα οηομίζονται με το σωστό τους όηωμα»³⁴. Η έννοια της αλήθειας σε κάθε αυθεντική φιλοσοφία είναι, συνέχισε, «η αντιστοίχια οηώματος και παράγωγοις»³⁵. Γι' άλλη μια φορά, το μοτίβο της συμβολώσης που διέπει τη Verminit βδίζόσταν στη ρίζα της ουποτικής παραόησης της Κριτικής Θεωδίας.

Όστόσο, παρά τις σχετικές εμφάσεις που σημαδεύουν τα έργα τους στη δεκαετία του '40, ο Χορχιμάμερ και ο Αντόγνο δεν εγκατέλειψαν εκείνη την άγηση να οηομιάσων ή να περιγράφων το «άλλο» που ήσαν εξασχίς, όπως έχουμε δει, μία από τις βκοιακές προκείμενες της Κριτικής Θεωδίας. Αυτή τους η επιφωάξη ήταν μάλοτα οηωτικής με την Ιουδαϊκή αυργύοση να δηλώνεται το ιερό. Οι Εβραίοι δεν αποκαλούν τον Θεό με το οηωτό του όηωμα διότι κάτι τέτοιο θα ήσαν πρόωοο· η μεσοαιωνική ετοχή δεν έχει φτάσει ακόμα. Παρόμοια, η ατροφήα της Σχολής της Φρανκφούητης να οκασοφρασηεί ένα ουποτικό όηωμα αντανακόωνε την πεποίηση των μελών της ότι η αληθινή σμψφιλώση δεν μπορεί ποτέ να επιτευθεί από μόνη τη φιλοσοφία. Όπως είχε πει ο Μαγι,

«η φιλοσοφία της αληθιότητας» δεν μπορεί να το οκματιστούν άνθρωποι που είναι οηωη αναλθής. Εσπου να άλλέξων δαστικά οι κοινωνικές συνθήκες, η φιλοσοφία έχει προοιωμένο γόλο να πείθει: «δδομήνον ότι υπό τις παροίες συνθήκες είναι αδύνατη η οηομιάση υτοκείμενου και αντικείμενου, λέξης και παράγωγοις, και να οηώσση, μέσω της αχλής της άγησης, να επιγεωρημε να περιωσώσουμε σχετικές αληθιότητες από το υπέγειο των φερών "τοχάτων"»³⁶. Ο Αντόγνο μάλοτα είχε επικολνει τη βδολογική προστάθεια του Μπένγκιμαν να αποκαθεί τα πρόγματα με τα σωστά τους οηώματα ως ένα οηωκιόμ μερικής και θετιακόη³⁷. Στο κεφάλαιο της *Ανακτικής σχεπηώσεως* με την πολυποική βιομηχανία, αυτός και ο Χορχιμάμερ χρησιμοποιήσαν τον ίδιο οηωηισμό φρασηωικά αντίθετον στουςίον για να περιγράφαρον την ιδεολογική, ερηωδιστική γλώσσα που παρήγε η μελέτη κοιλότητας³⁸. Η άγηση και όχι η πρόωση αναληρή άποηον ήσαν το παρακτικό καταργίνο της αλήθειας.

Στην παρακτικήτητα, η μεγαλύτερη ατοτυγία του διαφωτιστικού πνεύματος δεν ήσαν η αδύναμία του να δημιουργήσει κοινωνικές συνθήκες μέσα στις οποίες όηωμα και παράγωμα θα μπορούσαν να εηωθούν νοήμως, αλλά η ουρηματική εξέδραση της άγησης από τη γλώσσα. Γι' αυτόν το λόγο, η αντικατάσταση των εννοιών με φράσιολές στην οποία προέβλεπε ήσαν εν τάλει τόσο καταστρεπτική. Η φιλοσοφία του Δαβεριμού ήσαν υπέμετρα νομναλοτική αντί για γενλοτική από τη σκοπιά του Μπένγκιμαν, ανεργνωίσε μόνο το λόγο τον ανθρώπου, εργαώοντας εκείνον του Θεού. Ο άνθρωπος ήσαν ο μόνος οηοματόδοτης – ένας γόλος οηημετός με την κηωιόχλια που πύηνο στη φηση. Η γλώσσα έγινε έτος, για να χρησιμοποιήσουμε έναν μεταγενέτερο όηο του Μαγκκόλζε, μονοδιόταση³⁹. Ανίκηνη να εκφράσει άγηση, δεν μπορεί πια να δοηοη φωνη στη διαφραγωγή των καταπιεσόμενων. Αντί να αποκαλύπτει νοήματα, ο λόγος έφρασε να μην είναι παρά ένα εργαλείο τον κηωιόχλον δυνάμεων της κοινωνίας.

Η φρασηωγίας αυτής της παρακτικής της γλώσσας ήσαν εμφάσεις μέσα στο πολιτιστικό υτοκείμενο που διάέξαν να μελέτησουν ο Χορχιμάμερ και ο Αντόγνο στην πρώτη από τις δύο παρακτικές τους στη *Διακτική*, την οηηική *Οδίσια*. Το τέχνημα που χρησιμοποιήσε ο Οδούσιος ενόητα στον Κινάλοτα αποκαλώντας τον εαυτό του «Κινάνηαν» ήσαν επίσης μια άγηση της ταυτότητάς του, η οποία για το προτόόηοο, προδιαφοηικό μινάλο του γίναντα ήσαν το ίδιο πρόγμα με το όηωμά του. Τελικά όηως το κώλοο ήσαν εις βάρος του Οδούσιου, αφού ο όηωικός άνθρωπος έχει παράγωμα χόουη την ταυτότητά του, καθώς μια γλώσσα κωνη για εννοιολόηση και άγηση έχει υποκατασθεί από μια γλώσσα κωνη μόνο να ενεργεί ως όηωοο της καθιεπηκόας τάξης κατασπαθεί από μια γλώσσα κωνη μόνο να ενεργεί ως όηωοο της καθιεπηκόας τάξης φιλοδοηώα—είχε προαναγγείλει και με άλλους τώοηους τα μετέωνα θέματα του διαφωτισμού. Ένα παράδειγμα ήσαν η συνειδητοποίηση ότι η παραίτηση και η απάγηση του εαυτού ήσαν το τίμημα της υποκειμενικής οηολογικήτητας. Όπως σημειώσαμε στο Κεφάλαιο 2 εφετέρως τα κείμενα «Εγολογιός και κίνημα χειραφέτησης» του Χορχιμάμερ, «Για τον ηφονισμό» του Μαγκκόλζε, και άλλα παραδειγμάτα από το πρώοιο έργο του Ιωσφίτη, ο ασηρησιός σε όλες του τις μορφές ήσαν οηωός στο χόος κριτικής. Στη *Ανακτική* η κριτική επεκτινόταν: «η ιστορία του πολιτισμού εί-

να η ιστορία της εσωτερικής ώσμησης της θηότητας. Μ' άλλα λόγια: η ιστορία της «απόγνωσης»⁴⁰. Στην πραγματικότητα, η αρχική εκείνη ώσμηση της ενότητας του ανθρώπου με τη φύση βιώνεται στη γέννα όλων των μελλοντικών αντεσθαιρίων του εκτελέσιμου. Η Οδύσεια είναι γεμάτη από σαφή παραδείγματα της «γένεσης οχλής» με ταξίδη απόπειρησης και αυτοσυντήρησης στη δύσκτη σκηνή: η άσωση του Οδυσσεύς μόνο αφού της ατέστωσε τον όγκο προς δεν θα τον μεταμορφώσει σε χοιρίδι, το εκτελεστέο δέσμιό του στο κατάρτι του πλοιού του για να γλυτώσει από τη σφαγή του τρογυνοδίου των Σειρήνων.

Ίδιος το τελευταίο αυτό επεισόδιο εγχαίμονοις πλήθος σημεριανών σημερινών για τον Χορξάμιετ και τον Αντόγνω⁴¹. Οι γούτες του Οδυσσεύς βουβώνων τ' αποπλάττον με χέρι για να μην ακούσουν τις Σειρήνες. Όπως οι σύγχρονοι εγγάτες, ομολογούν την ικανοποίηση προκειμένου να συνεχίσουν την κοπιωστική δουλειά τους: οι Οδυσσεύς, από την άλλη μεριά, δεν ήταν εγγάτες κι έτσι μπορούσε να ακούσει το τρογυοίδι, αλλά σε συνθήκες που ατέλειαν την αντιστοίχιση του στον περσισμό. Το οχλή ευτυχίας > χωρίς δυνατότητα εκδήλωσης. Εδώ ο Οδυσσεύς βίωσε το «οχλή» της ιδέας από την νύκτι σφάγια ο οποίος χυδακτιλίτζε εκείνο που το Ιωάννη το ατοκαλοούσε «καταρατική κούτωση».

Ακόμη πιο γλιζικά, η εκδοχή της ορθολογικότητας που αντιπροσώπευε ο Οδυσσεύς ήταν ένα ζοφερό προμήρημα των μελλοντικών. Αγωνιζόμενος ενάντια στη μηδενική κηρυχαλία του περσιωμένου, ήταν αναγκασμένος να αμνηθεί την ενότητά του με την ολότητα. Εξ ανάγκης, όφειλε να αναπτύξει μια μερικτική, υτοκεμενική ορθολογικότητα για να διασφαλίσει την αυτοσυντήρησή του. Σαν τον Ροβινσώνα Κρούσο, ήταν ένας ατομοποιημένος, ατομονομομένος άνθρωπος που επιβίωσε χάρη στα εργασιματά του ατένντι σ' ένα εχθρικό περιβάλλον. Η ορθολογικότητά του βελούθη έτοι στην πονηριά και την εργαλειωτικότητα. Για τον Χορξάμιετ και τον Αντόγνω, οι Οδυσσεύς ήταν το αγχέτυπο αυτού του μοντέλου διαφωτιστικών αξιών που ομολογούσε ο νεοτελικός «οικονομικός άνθρωπος». Το επικίνδυνο ταξίδη του προσηγήλαε την φυσική ιδεολογία του γίσκου ως ηθικής δικαίωσης του κέρδους. Ακόμη και ο γήμιος του με την Πηελώτη ενέχει την αχρή της αντάλλαξης – η πίστη της και η στήψη του μηποτήσαν κατά την ατρουαία του σε αντάλλαγμα της επιστοφής του.

Εποσο, παρότι τις σημεντικές προεικονίσεις του διαφωτισμού στο ομηρικό έπος, αυτό περιέχει επίσης ένα ισχυρό στοιχείο νοσταλγίας για την πατρίδα, πόθου για σπήψηση. Αλλά η πατρίδα στην οποία έζητούσε να επιστρέψει ο Οδυσσεύς ήταν ακόμη απόβρομηνη από τη φύση, ενώ η αληθινή νοσταλγία δικαιωνεται, όπως το ήξερε ο Νοββάλ, μόνο όταν «πατρίδα» σημαίνει φύση. Στην επόμενη παρτίδα της *Διαλέξεως*, με τίτλο «επιστοφές» στη φύση, που διέφεραν σαν υπόγειο ρεύμα από το Διαφωτισμό, Εδώ επιστοφική σημαίνει συχνά την εκδήση της κακοποιημένης φύσης, ένα φαινόμενο που κορυφώθηκε στη βραβιάσιτητα του εκδοτού αιώνα. Το προγενέστερο έργο του

βρωτικού σχετικά με τον φυσικό φαινομενολογικό –δωαίτετα το αζμηγό δοκίμιο του Αθηνά για τον Κωντ Χάιμσον– παρλίε το φόντο γι' αυτή την προσηγήτευση.

Τ' άλλα μια φούά, ο Χορξάμιετ και ο Αντόγνω τώντων τη συνεχεία ανάμεσα στον φυσικό φιλελευθερισμό, που στην περίπτωση αυτή τον συμβόλιζε ο Καντ, και στον ομολογητισμό, που προεικονιζόταν εδώ από τον Σαντ και, σε κάποιο βαθμό, από τον Νίτσε. Όπως υποστηρίξαν, η προστάθεια του Καντ να θεμελιώσει ατομολογικά την ηθική σε μια πρακτική ορθολογικότητα ήταν εν τέλει αποτυχημένη. Η τέση του Διαφωτισμού να μεταχειλιζεται τη φύση και, κατ' επέκταση, τους ανθρώπους ως αντικείμενα βρωσθέντων κατά βάθος σε συμφωνία με τον ακραίο φρομάλισμο της κατηγορικής προστάτης, παρότι την υπόδειξη του Καντ να μη θεροτούνται οι άνθρωποι μέσα αλλά σκοποί. Τροβήμηνη ως τα έσχατα λογικά της όδια, η υτολογοιστική, εργαλειωκή, τυπική ορθολογικότητα οδήγησε στη φύση της βραβιάσιότητας του εκδοτού αιώνα. Ο Σαντ ήταν ένας από τους ενδύκτους στέμους αυτής της διαδοχής. Η *Ιστορία της Ιουλιέτας* ήταν το πρώτο της λειτουργικής ορθολογικότητας – κανένα όργανο δεν έμνε αδρανές, καμία τέση εξηλόδοτη. «Το πιστεύο της Ιουλιέτας είναι η επιστήμη... Κάνει χρήση της σπυσιολογίας και της λογικής σύνταξης, όπως και ο σύγχρονος θητικισμός, αλλά δεν καταρθίνα τη γλωσσολογική κατκή της κυρίας εναντίον της σκηνής και της φυσοφίας, όπως ο υπάλληλος της σύγχρονης διοίκησης, παρό εναντίον της θητικείας, ως θητικία του μαχητικού Διαφωτισμού»⁴². Αλλά έργα του Σαντ, όπως οι *Εκστόν είκοσι μέτρας στα Σόδοια*, ήταν η κωνική, αντεσθαιμένη εκδόνα του αζμηκετονικού συστήματος του Καντ. Αλλά πάλι, όπως η *Ιουλιέτη*, ήταν το ομηρικό έτος ατάλαγμένο από τα ηδονικά υτολείματα μυθολογίας. Χωρίζοντας τόσο ανεξήτητα την πνευματική από τη σωματική πλευρά του έσους, ο Σαντ παρακολούθουσε ατάως μέχρι τέλους τις συνηγορίες του κατεσταυνού δνίσημου. Επιπλέον η ομή καθυπόταξη των γυναικών στα έσους του υποδήλωνε την κηρυχαλία πάνω στη φύση που χυδακτιλίτζε το Διαφωτισμό⁴³. Περιοιόμενες στη βιολογική και μόνο λειτουργία τους, οι γυναίκες ατογνημωόνονταν από κάθε υτοκεμενικότητα. Η λαιρεία της Πασθένου που προσηθοίσε η εκδήση, κανόντας κάποια παραχώρηση στη μητριαρχική ξεστασιά και σπμφιλίωση, ήταν εν τέλει αποτυχημένη. Οι δίκες μαρτυριών της προήμης νεοτελικής περιόδου συμβολίζουν πολύ καλύτερα τη στάση που κατούσε στο βάθος ο Διαφωτισμός ατένντι στις γυναίκες, παρό την υποστηρίξη που παρλίε εξεστειρικά στη χειραφέτησή τους. Η κων/γάδα ομότητα του Σαντ ήταν ατάως το εμφανεότερο παραδέρημα ενός πολύ πιο διάχρητου φαινομένου. Μάλιστα ο οαδιολός του Διαφωτισμού ατένντι στο «αδύνατο φύλο» υπήρξε ένα προανακόνημα της κατοπικής καταστοφής των Εβραίων – τόσο οι γυναίκες όσο και οι Εβραίοι ταυτιζόνταν με τη φύση ως αντικείμενα κηρυχαλίας.

Η θέληση για δνωση του Νίτσε, όχι λιγότερο από την κατηγορική προστήη του Καντ, προσσηγγίλαε αυτή την εξέλιξη όταν αξίωσε την ανεξαρτησία του ανθρώπου από εξεστεικές δνωμεις. Η ανθρωποκεντρική του ήβρις βρωσκόταν επίσης στη γέννα της κωντανης έννοιας της «οδημότητας», η οποία ήταν ένας από τους κυρίους στόχους του Διαφωτισμού όπως τον εννοούσε ο Καντ. Ο άνθρωπος ως μέτρο όλων των πραγμάτων σημαίνει εξειδίκατα τον άνθρωπο ως άχροντα της φύσης. Ήταν ακριβής ο

ΒΙΒΛΙΟΝΙΟΝ ΤΗΣ ΑΠΟΦΟΒΑΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΤΟΥ ΟΔΗΓΟΥΝΤΟΣ ΠΑΡΑΒΟΛΩΣ ΣΤΗΝ ΥΠΟΤΑΓΗ ΤΟΥ, ΚΑΘΩΣ Η ΜΟΙΡΑ ΤΗΣ ΦΩΝΗΣ ΓΝΩΣΤΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΧΗ ΤΟΥ ΜΟΙΡΑ. Ο ΦΩΝΙΟΝ ΜΕΛΙΣΤΑ ΧΩΡΗ ΟΜΟΙΟΤΗΤΑ ΤΗΝ ΕΞΕΓΓΙΣΤΗ ΤΗΣ ΑΠΟΦΟΒΑΣ ΤΗΣ ΦΩΝΗΣ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΓΙΑ ΤΕΙΒΗΝΟΝ ΜΠΟΡΟΥΝ ΚΑΛΩΣΤΑ ΝΑ ΣΤΡΑΦΕΙ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΘΕΤΗ Η ΑΔΗΦΗΝΗ «ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ»

Ας σημειωθεί παραθετικά ότι, αφαιρούμεντας την έμφαση από την όλη απονομία του ανθρώπου, ο Χορχζάμεγ και ο Αντόγνο έμεναν πιστοί στην άγνοια μιας θετικής ανθρωπολογίας που χαρακτήριζε εξεστράτη την Κριτική Θεολογία. Ένα τέτοιο εργαλείο, οποία με τη σειρά της υποβάθμιζε τον φυσικό κόσμο. Η Κριτική Θεολογία, παρ' όλη την κριτική της ο' ένα γνώμονα με τον οποίο θα μπορούσαν να αποτιμηθούν οι ανορθολογικές ανθρωπολογίες⁴⁵. Το ενδιαφέρον του Χορχζάμεγ για τη θρησκεία, που ηρθε αρκετά αργότερα στην επιφάνεια, δεν συνιστούσε επιμέλεια μιας τόσο ελεύθερης απομάκρυνσης από τις βάσεις του προγενέστερου έργου του όσο μπορεί να φανόταν εκ πρώτης όψεως.

Στο υπόλοιπο της Διαλεκτικής του διαφωτισμού, ο Χορχζάμεγ και ο Αντόγνο εξέτασαν τις μορφές που προσέλαβε το διαφωτιστικό ήθος στην πολιτιστική βιομηχανία και στον σύγχρονο αντισωματισμό, θέματα που έχουμε παρατηρήσει σε προηγούμενα κεφάλαια. Στο τέλος του βιβλίου συμπληρώσαμε μια σειρά αφορισμών, γύρω από τη φωνή και τα σώματα. Από την αρχή ως το τέλος, όπως είχαμε συγγνώμη την ευκαιρία να σημειώσουμε, ο τόνος ήταν τελεματιστικός και η πρόγνωση ζοφερή. Η αυτοξέλιξη του ανθρώπου από τη φωνή, που έχει τόσο κεντρική θέση στην παρούσα κριτική του δικαίου που ομιλούμε, έδειχνε να είναι μια σχεδόν μη αναστρέψιμη κατάσταση. Σ' έναν αφορισμό ομιλούμε για τη φωνή του Χορχζάμεγ και ο Αντόγνο απεργάζονται φημίσι. Η ελπίδα για καλύτερες συνθήκες, αν δεν ήταν ολόκληρα ατατηρή, στηρίζεται στον πιο υγιή λόγο. Δεν υπήρχε ουσία καμία διακριτή πράξη υποδεικνυόμενη από το λόγο η οποία θα μπορούσε να βοηθήσει σ' αυτό τον αγώνα⁴⁶.

Μάλιστα η Σχολή της Φρανκφούρτης έτεινε όλο και περισσότερο να εμφανίζει οριστικές προσαρμογές για την παραγωγή των υποσχέσεων της φιλοσοφίας ως εργαλείου λειστοποίησης. Σ' έναν αφορισμό για την προταγάνδα, ο Χορχζάμεγ και ο Αντόγνο στην εργασία τους για την φιλοσοφία και της γλώσσας που είχε σκοπό να επιδείξει κοινωνική αλλαγή. Στην *Εξέλιξη του λόγου*, ο Χορχζάμεγ έκανε μια παραδοσιακή μέση παραγωγή, όπως μάλιστα την ονόμασε: Αποστάση να πω κάτι τέτοιο. Η επιφάνεια δεν χρειάζεται προθέσει εξελίξεως για όσον. Η φιλοσοφία δεν πρέπει να μετατρέπεται σε προταγάνδα, ούτε για τον καλύτερο δυνατό σκοπό⁴⁷.

Συνεπώς, σε κανένα λόγο της Σχολής της Φρανκφούρτης κατά τη δεκαετία του '40 δεν γίνονταν απλές προγραμματικές υποδείξεις για μεθόδους αλλαγής της κοινωνίας. Όχι ότι γίνονταν πω, αλλά τονλάχιστον η επίκληση της πράξης ήταν ένα απλό χαρακτήριστικό του πλούσιου λόγου του Ιντρίτσου. Η συμπράξη με τη φωνή ήταν ο προγενής στόχος, αλλά τι ακριβώς σήμαινε αυτό ποτέ δεν εξηγήθηκε πλήρως. Εκείνο που ομοιόμορφα δεν σήμαινε βέβαια ήταν η υποταγή του ανθρώπου στην ανθρωπολογική φωνή, αλλά τι ακριβώς σήμαινε αυτό ποτέ δεν εξηγήθηκε πλήρως. Εκείνο που ομοιόμορφα δεν σήμαινε βέβαια ήταν η υποταγή του ανθρώπου στην ανθρωπολογική φωνή, αλλά τι ακριβώς σήμαινε αυτό ποτέ δεν εξηγήθηκε πλήρως.

Η φωνή, όπως έκαναν απλές ο Χορχζάμεγ και ο Αντόγνο, δεν ήταν από μόνη της από μόνη ούτε κακή ούτε καλή. Εξάλλου η πλήρης συμφώνηση με τη φωνή υπό την έννοια μιας απόλυτης ταυτότητας μπορούσε να σημαίνει μόνο υποταγή σε μια κατάσταση οδωμοσολογικής στασιμότητας. Η Κριτική Θεολογία συνέχιζε να τονίζει τη μη ταυτότητα με τρόπο που απέκλειε την ανεργία του υποκειμένου σε αντικείμενο και το αντίθετο. Σ' αυτό το σημείο διέφεραν οι δημόσιοι της από τον Μπένγιαμιν και τον Ερνστ Μπλόχ, του οποίου η φιλοσοφία της ελπίδας μάλλον για την αντιστοίχιση ενός φυσικού υποκειμένου με τρόπο που φαινόταν να εξάδειται τη διάκριση μεταξύ υποκειμένου και αντικειμένου⁴⁸. Η ομοιότητα της συμπράξης, έλεγαν ο Χορχζάμεγ και ο Αντόγνο κατά την εξέταση της προβολής, δεν διατηρείται στην ενότητα αντιστοίχισης και αντίληψης, αλλά στη στοιχειώδη αντίθεση μεταξύ τους⁴⁹. Άλλοι διεκδικούν ότι μάλλον η *αντίληψη* της φωνής, παρά η ίδια η φωνή, είναι ο εχθρός της κοινωνίας⁵⁰.

Η αντίληψη έταζε πράγματα αποφασιστικά γύρω στην κατανοήση της κριτικής του σύγχρονου πολιτισμού από τη Σχολή της Φρανκφούρτης. Εδώ ερχόταν στο προσκήνιο η φωνή και ουσιαστικά της Κριτικής Θεολογίας⁵¹. Ένα από τα μεγαλύτερα εγρήματα της φωνής, έλεγαν ο Χορχζάμεγ και ο Αντόγνο σ' έναν από τους αφορισμούς τους, ήταν η αποδοχή του πόνου και της δυστυχίας που προκαλεί η κυριαρχία πάνω στη φωνή. Η φωνή πρέπει να κατανοείται όχι μόνο ως κάτι εξωτερικό προς τον άνθρωπο, αλλά και ως εσωτερική πραγματικότητα. «Κάθε πραγματικότητα», επισημαίνουν, «είναι μια λέξη»⁵². Όπως σημειώθηκε ωστόσο, η ανεξίτητη ενός απελευθερωμένου μέλλου της μέσα στην ολοκληρωμένη επανάσταση του παρλαδόνοσ υπήρχε ένα από τα κύρια θέματα του λόγου του Βάλτερ Μπένγιαμιν. Η θεολογία του για την εμπειρία και η μέση των του για τα αξιοσημείωτα συμβάντα των παιδικών χρόνων⁵³ αντανακλώνταν από το ενδιαφέρον. Μάλιστα ήταν σε μια επιστολή του στον Μπένγιαμιν γραμμένη το 1940 που ο Αντόγνο χρησιμοποίησε για πρώτη φορά τη φράση «Κάθε πραγματικότητα είναι μια λέξη»⁵⁴. Το εγρήματα ήταν το άβυσσο του Μπένγιαμιν για τον Μπρόντσκ

στην *Zeitschrift*, όπου εξέταζε την Erfahrung (αποφασισμένη εμπειρία) και τη memoire involontaire (ακούσια μνήμη) του Husserl.

Η διαδικασία της χειραφέτησης γινόταν εν μέρει αντιληπτή ως αντίρρηση της αποσυνειδητής και ανύστασης του χαμένου παρελθόντος. Εδώ ήταν βέβαια εμφανείς οι εβελσάνας δίκες της Κιλιτικής Θεολογίας. Κατά τον Χέγκελ, η διαδικασία της ιστορίας ήταν το ταξίδι του πνεύματος που αποκτούσε συνείδηση των αποξενωμένων αντικειμενοποιήσεών του. Εκεί που ο Χορσχάιμερ και ο Αντόλφο σε εποικοδομητικότητας τον Χέγκελ ήταν στην άγνοσή τους, πρώτον, να υποστασιοποιήσουν την υποκειμενικότητα ως υπερβατική πραγματικότητα υπερέχου των ατόμων και, δεύτερον, να την πραγματοποιούν ως μοναδική πηγή της αντικειμενικής πραγματικότητας. Η Σχολή της Φρανκφούρτης δεν εταυρήθη ποτέ στην ιδεολογική έννοια του κόσμου ως δημιουργήματος της συνείδησης. Όπως σημείωσε ο Αντόλφο σε επιστολή του στον Μάτεγιουμιν, στις 29 Φεβρουαρίου του 1940, μια κάποια λήθη είναι αναπόφευκτη, κατ'επίκταση δε και κάποια πραγματοποιήση. Η πλήρης ταύτιση του σκεπτόμενου υποκειμένου με το αντικείμενο της σκέψης του ήταν αδύνατη⁵.

Όπως ήταν αναμενόμενο, η Σχολή της Φρανκφούρτης δυνατοποίησε απέναντι στην ανθρωποκεντρική παραδοχή που διέβλεπε στον πυρήνα της έμφρασης των ιδεολογικών στη συνείδηση, ακοίμη κι όταν η συνείδηση αυτή ήταν θεολογικά «αντικειμενική». Το 1945, ο Χορσχάιμερ επέστρεψε στο πανεπιστήμιο Κολομβία για να δώσει μια σειρά διαλέξεων πάνω στη θεματική των βιβλίων του. Σε μια απ' αυτές⁶, κατηγόρησε την κλασική γερμανική φιλοσοφία ότι θέλησε να υπερβεί το δικαίωμα ανθρώπου και Θεού, επιθυμία που την οδήγησε να συμπυκνώσει το δαιμονικό στα οντολογικά της. Τούτο γένησε θεοδικίες όπως εκείνες του Λάιμπνιτς και του Χέγκελ, με τις που χαστικές συνεπαγωγές τους. Σ' όλο το έργο των κλασικών φιλοσόφων, η ιδέα της χιόντος ήταν απουσία, στοιχείο ενδεκτικό της ύβρεως που έφερε μέσα του. Για να αποφευχθεί κάτι τέτοιο, υιοθέτησε η Σχολή της Φρανκφούρτης, έρχεστε να διασπασθεί η αυτόνομη ανεξαρτησία του φυσικού αντικείμενου, αν και όχι σε βαθμό που να παύει γνωρίζεται η διαμεσοδομημένη αλληλεπίδρασή του με το ανθρώπινο υποκείμενο. Αυτό που ο Μπαξ είχε αποκαλέσει «εξασθεωτισμό της φύσης» και «φυσικοποίηση του ανθρώπου»⁷ ήταν αναγκαίο, αλλά όχι με τίμημα την εξάλειψη των εγγενών διαφορών τους.

Εκείνο που πρέπει να κατανοηθεί βέβαια είναι ότι, στη δεκαετία του '40, το Ινστιτούτο έδινε μεγαλύτερη έμφαση στην ανάγκη της σιμφωνίας απ' ό,τι στην αναγκαιότητα να διατηρηθούν οι διακρίσεις. Υπόδητη στο πρόγραμμα του ήταν η τελική γνηφύωση του χάσματος μεταξύ φυσικών και κοινωνικών επιστημών που τόσο είχαν πασχίσει να εξαλειφώσουν ο Ντράιτν και οι οπαδοί του στα τέλη του δεκάτου ενάτου αιώνα. Επρόκειτο, ως σημειοθεύ, για μια διχοτομία που ήδη πλέον στη δεκαετία του '20 είχε εισχωρήσει στη μαρξιστική θεολογία⁸. Ο Λούκας, την είχε αποδεχθεί στον αγώνα του κατά της αναγωγής του μαρξισμού σε φυσική επιστήμη από τον Ένγκελς, τον Κρόντοκν και τους οπαδούς τους στη Δεύτερη Διόνη. Ο νεαρός Μαρξούτς, πριν ακόμη συνάξει με το Ινστιτούτο, είχε τονίσει την αγνή φύση ατόσηση μεταξύ ιστο-

φίας και φύσης, «Το όμοιο μεταξύ ιστορικότητας και μη ιστορικότητας», έγραφε το 1930, «είναι ένα οντολογικό όμοιο»⁹. Ακόμη και ο Χορσχάιμερ, ανταποδοτώντας ενισχυτά τον Ηλιο στον Ντεκάρτ, είχε υποστηρίξει την άποψη ότι η μέλτη του ανθρώπου και η μέλτη της φύσης δεν ήταν ασυμβαίος το ίδιο πρόβλημα.

Αν και ποτέ δεν αποτομήθηκε ζητή αυτή την αντίληψη, η Σχολή της Φρανκφούρτης την έθεσε υπό επιφυλάξηση στη δεκαετία του '40, επιτιθέμενη στη μονιμότητα της διάκρισης μεταξύ ανθρώπου και φύσης. Τούτο δεν σήμαινε βέβαια επιστροφή σε μια «επισημοτική» αντίληψη της ιστορίας – αυτό υπερέχονε σε κατοπιανούς μαρξιστές όπως ο Λούκ Άλτουσερ¹⁰ και οι οπαδοί του – αλλά υποδήλωνε πάλιν μια τροποποίηση της ιστορικής διχοτομίας μεταξύ Geisteswissenschaften (επιστήμες του πνεύματος ή του ανθρώπου) και Naturwissenschaften (φυσικές επιστήμες). Η σύζητηση για την ανάγκη επισφάλωσης ανθρώπου και φύσης, μιας συμπάλωσης ωστόσο που να μην ποδοθεθεί ταυτότητα, δεν έγινε κατά με την πίστη στο «οντολογικό όμοιο» μεταξύ ιστορικότητας και μη ιστορικότητας. Όμως τι ακριβώς θα σήμαινε αυτό για μια μελλοντική επίσηψη του ανθρώπου δεν εξηγήθηκε ποτέ πλήρως στα γράμματα του Ινστιτούτου.

Μέμον προβαληματικό ήταν το ψυχολογικό επίπεδο στο οποίο έρχεστε να επέλθει η επισφάλωση. Εδώ η Σχολή της Φρανκφούρτης εισήγαγε έναν νέο όμο στο Διελόγιο της τη μίμηση (mimesis). Οποδοήποτε η μίμηση ως εξήγηση της κοινωνικής συμπεριφοράς ήταν το μονιμο αγεπημένο θέμα οδοιμένων θεολογικών της κοινωνίας. Ο Ηίμπερτ, για παράδειγμα, είχε αφιερώσει ένα ολόκληρο κεφάλαιο της *Αποκτονίας* του για να κατανοηθεί ποσοκατόχου του που τη χρησιμοποιούσαν, όπως ο Γκαμπριέλ Μπαξ¹¹. Ο Φρόντ, στο *Μαρξική ψυχολογία και ανάληση του εργατικού σφάλους* επίσης το έργο του Φρόντ, αλλά συμπυκνωμένα βανε τη μίμηση στην πιο γενική κατηγορία της «σφαλής», την οποία είχε χρησιμοποιήσει ο Λε Μπον¹². Ωστόσο η χρήση που της επιρροδοσαν αυτοί οι θεολογικοί ήταν χυβρίας να εξηγηθεί οδοιμένους τύπους οδοιμής συμπεριφοράς, ιδίως τη συμπυκνωση της μέλτης ή του πάλθους. Το Ινστιτούτο χρησιμοποιούσε επίσης τη μίμηση γι' αυτόν το σκοπό, αλλά ανέπτυξε την έννοια και σε ένα άλλο πλαίσιο.

Το 1941, στο γράμμα του Ινστιτούτου που ανηγγύλα ένα πρόγραμμα για τον επιστημονικό, παρουσιόδοθηκε η σημασία της μίμησης κατά την παιδική ηλικία, προσημύον να κατανοηθούν οι κλιματικές θεολογίες περί κληρονομικών γράμτικών χαρακτηριστικών¹³. Στις κατοπιανές του διαλέξεις στο πανεπιστήμιο Κολομβία και στην *Εκδόση του λόγου*, ο Χορσχάιμερ ανέπτυξε αυτή την αρχική πρόταση. Η μίμηση της λέξης, ήταν ένα από τα ποσοταρχικά μέσα μέλτησης στα πρώτα παιδικά χρόνια. Η μέλτηση κοινωνικοποίηση ωστόσο μάθαινε το παιδί να παροτιέται από τη μίμηση με μέση της άλλου, στοχρημένης συμπεριφοράς. Ένα φιλογενετικό οντολογικό αντιστο του οντογενετικού σχήματος ήταν ένα από τα κεντρικά μοτίβα του διαφωτισμού, επισημύον «σολοιμίες» άρχισε με τη μίμηση, αλλά πάλιν την υπερέβη. «Η συνειδητή αναπαραγωγή και εντάει η κωδισαχία αντικαδοιστών της διάφορες μορφές της μίμησης. Η πορεία της επιστήμης είναι η θεολογική εκδόλωση αυτής της αλάλησης; ο τύπος